

עניינו של השם "פורים" על דרך החסידות

אסי דוט

"על כן קראו לימים האלה **פורים ע"ש הפור**"¹ מכאן משמע, שהשם פורים נקרא ע"ש הפור שנעשה ע"י המן – הוא אותו הפור הנזכר בראשית מגילת אסתר²: "הפיל פור הוא הגורל לפני המן" ע"מ לקבוע יום מיוחד להשמדת היהודים.

אולם, מיד עולה השאלה – הרי שמות החגים שנעשה בהם נס לישראל – נקראו ע"ש הנס, כגון: "חנוכה" – ע"ש שחנו בכ"ה בכסלו מאויביהם, "פסח" – ע"ש שהקב"ה פסח על בתי בני ישראל במכת בכורות. ולעומת זאת פורים אינו נקרא ע"ש הנס למרות שנעשה בו נס לישראל, אלא אלא אפילו להיפך ע"ש הצרה, הרי הפור הוא רגע של פורענות, "הפיל פור . . . **להומם ולאבדם**"³!

בפשטות ניתן לענות שתחילת הנס היתה בהפלת הפור שע"י שהפיל פור ישבו היהודים והרבו בתפילות ובתחנונים ובצעקות ועשו תשובה, ומרגע הפלת הפור – השתלשלו המאורעות בדרך כזאת שלבסוף זה היה לטובת היהודים – ובעצם ניתן לומר שהפור שהתחיל בפורענות הסתיים בנס והצלת היהודים: "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"⁴.

למרות זאת, אל לנו לקבל עובדה זו כאכסיומה (=עובדה שלא ניתן להוכיחה), עלינו להבין איך עצם הפלת הפור – הוא עצם הנס, שכבר **ברגע** נפילת הפור הוכרע עתידו של ישראל להצלה, כי אחרת לא ניתן להסביר מדוע קראו את השם "פורים", הרי אם נאמר שמרגע הפל הפור החלה השתלשלות מאורעות שבסיומה ישראל ניצלו – זה לא מוכיח ש"פורים" זה ע"ש הנס כי לפי הסבר זה הפור **גרם** לנס, אולם לא היווה באופן ישיר את הנס, והרי בחנוכה ובפסח השמות מורים על עצם הנס עצמו, ולכן עלינו לצאת מתוך נקודת הנחה שהפלת הפור – היא עצם הנס, **שברגע הפלת הפור – התרחש הנס**.

הספר "בני יששכר" הוא ספר שערך עפ"י חודשי השנה ומבאר מהות כל חודש וחודש ומהות המועדים. מחברו – ר' צבי אלימלך מצינוב, תלמיד החוזה מלובלין, היה רב בצינוב, במונקאטש ובערים אחרות. היה אחד מגדולי המוחין שבין חכמי החסידות, חיבר י"ג ספרים. המפורסם שבהם – "בני יששכר". הספר מביא מס' מהלכים שבסוף כל מהלך יובן שהשם "פורים" מורה על עצם הנס עצמו.

מהלך א'

הטעם של אכילת דגים ביום השבת הוא כדי לזכות בג' ברכות, מפני שהדברים האחרונים שנבראו ב-6 ימי הבריאה הם:

דגים – ביום החמישי

האדם – ביום השישי

והשבת – בעצמה מבורכת, וכשאוכל דגים ביום השבת, מיד השבת מברכת את הדגים ואת האדם עצמו וכעין ברכה משולשת, והפור נפל בחודש אדר שמזלו **דגים** שהם חלק מהברכה המשולשת, וכשהמן ביקש להרוג את היהודים בחודש אדר – משמע, שביקש להרוג את **האדם** שהוא חלק מהברכה המשולשת. בחודש אדר שמזלו **דגים** שהם חלק מהברכה המשולשת, ומובא גם בדברי חז"ל שאותה שנה שהפיל פור – יום י"ג באדר נפל **בשבת** – שגם היא חלק מהברכה המשולשת: וכשנפל הפור להרוג את האדם ב"י"ג באדר שנפל בשבת הרי שהמן ביקש לנתק את החוט המשולש דגים – אדם – שבת, וידוע לנו שהחוט המשולש לא במהרה ינתק. ולכן מיד כשהפיל את הפור נחרץ עתידו של ישראל לחיים ועתידו של המן למיתה ע"י שביקש לנתק את החוט המשולש, וכך ניצלו ישראל, ולכן ניתק לומר שעצם הפלת הפור היא הנס עצמו כי אילולא הפור אולי יהמן לא היה בוחר ב"י"ג באדר.

מהלך ב'

ביום הכיפורים ציונו ה' יתברך ליקח קורבן לה' עפ"י **הגורל**, וגורל משמעותו מעשה בלי טעם שנעשה ע"י הסכמה שאיזה פר שיעלה בגורל יקחהו במשמע ברצון. ואמרו חז"ל שהעולם נברא ברצון הקב"ה בשביל ישראל מפני שגדולה אהבתו אליהם. וכדי להחזיר את אהבת הקב"ה לישראל צריך מאורע שיזכיר את אותו גורל (שהוא רצון) שנעשה ביום הכיפורים, כדי להזכיר להקב"ה כביכול שהעולם נברא ברצון בשביל ישראל. לכן, למרות שישראל חטאו בימי אחשוורוש והיו אמורים להיענש, הקב"ה רצה להחזיר את אהבתו אליהם ולכן סובב את המאורעות כך שהמן פול גורל והרי גורל הוא רצון, ואותו רצון שבפור הזכיר לה' שברא את העולם ברצון בשביל ישראל ולכן שוב חזר ואהב את ישראל וע"י זה ניצלו. וגם ממהלך זה רואים שברגע הפלת הפור – התרחש הנס וניצלו ישראל.

מהלך ג'

בשבת פרי שקלים קוראים במפטיר פרי שקלים בריש כי תשא: "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל **בשקל הקודש** . . . ולקחת את כסף הכיפורים מאת בני ישראל . . . והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשותיכם",⁵ משמע, שאספו מכל אחד מבני ישראל מחצית השקל לכפרה על הנפש. ענין נוסף בקשר לשקלים מצוי במגילת אסתר "ועשרת אלפים כיכר כסף **אשקול** ע"י עושי המלאכה".⁶ המן היה צריך כסף נוסף למימון פעילותו להשמדת היהודים. מטרת השקלים בפרי השקלים כפרה על נפשות בני ישראל, מטרת השקלים במגילת אסתר – להרוג את בני ישראל. ולכן כשנפל הפור על חודש אדר שבת אריך זה התכוון המן להרוג את בני ישראל בעזרת הכסף שקל, ובחודש אדר קוראים פרי שקלים, אומרת הגמ'⁷ שהקב"ה אמר: "כבר קדמו שקלים שלי לשקלים שלך", משמע, השקלים שבפרי שקלים שמטרתם כפרה על נפשות בני

ישראל קדמו לשקלי המן וביטלום. ולכן, היות שהפיל פור על חודש אדר מיד כשנפל על אדר התרחש הנס ובניי ניצלו.

מהלך ד'

חז"ל אומרים שהפור נפל באדר שני באותה שנה, והמן היה מכשף שעשה כל מעשיו עפ"י כשפים, וכשפים נעשים רק עפ"י צירופים של מזל החודש, והיות ואדר שני – ישראל תיקנו אותו בתקנת העיבור וזה לא חודש מקורי, ואין לו מזל, לכן לא ייתכן שמעשיו של המן יצליחו בחודש זה כי הרי כשפים אינם מצליחים ללא מזל החודש. ומה גם שישראל תיקנו את חודש אדר שני ולא יעלה על הדעת שינוקו בחודש זה. לכן, מיד כשנפל הפור על חודש אדר שני – זהו עצם הנס, שהרי המן לא שולט בחודש זה ולא ייתכן שישראל ינוקו בחודש זה. ועצם נפילת הפור על אדר שני - היא הנס.

ועפ"י האמור לעיל יובן מדוע קראו לימים האלה "פורים" **כי יסוד הנס היה הפור**. ר' צדוק הכהן מלובלין (מחכמי פולין – אשכנז, אדמו"ר נודע בדור החמישי לחסידות. מגדולי התורה בפולין, הצטיין בכשרונות עילאיים, נחשב לעמקן בחסידות. חיבר ספרים רבים וביניהם – "פרי צדיק" על התורה ומועדים, "צדקת הצדיק", "תקנת השבים" ועוד) בספרו "פרי צדיק" על התורה ומועדים – מביא הסבר נוסף מדוע עצם הפלת הפור היה יסוד הנס: הגמ' אומרת:⁸ "אין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף". המן הוא מצאצאי עשו, וחודש אדר הוא כנגד יוסף, שאדר – פעמים שיש ב' חודשי אדר, ויוסף – פעמים שזכר בתור 2 שבטים – אפרים ומנשה (אם מונים את אפרים ומנשה – ישנם 31 שבטים, ואדר ב' בנוסף לחודשי השנה - י"ג חודשים). לכן ישראל יגברו על המן רק בחודש אדר ומן השמים נפל הפור על אדר כדי שיוכלו למחות את זרעו של עשו, משמע, את המן. ובלעדי הגורל מי יודע אם היה בדעת המן מוטכם על חודש אדר דווקא. ולכן, מוכח מכאן שעצם נפילת הפור על חודש אדר חרצה את עתידו של המן למוות ואת עתידו של ישראל לחיים – **שהרי עיקר כוחו של ישראל הוא בחודש אדר**.

אולם, למרות ההסברים לעיל, יש מקום גם להסביר שהשם "פורים" – מקורו לאו דווקא מהפור שהפיל המן, אלא השם "פורים" מרמז על חגים מסויימים, וכולל בתוכו שמות של מספר חגים.

ה-"בני יששכר" המובא לעיל מסביר שהשם "פורים" כולל בתוכו את כל הימים טובים באותיותיו:

פסח

וסוכות (מפני שהוא כהמשך לפסח - "כי בסוכות הושבתי את בניי בהוציא אותם מארץ מצרים"⁹ ולכן נכתב גם ב - ו' החיבור).

ר"ה

יוה"כ

מתן תורה

וגם בענייניו:

מעבדות לחירות – כמו בפסח.

רבים מעמי הארץ מתייהדים ונכנסים תחת כנפי השכינה – כמו בסוכות, לזכר שחשו בצל ענני כבוד ותחת כנפי השכינה.

ספרי חיים ומתים נפתחו אז – כמו בר"ה.

מחילת עוונות הדור ההוא – כמו היום"כ.

"קיימו וקיבלו"⁹ קיבלו מחדש את התורה – כמו בחג מתן תורה.

ובעצם זהו חג שכולל בתוכו את כל החגים, ולכן גם קיבל את שמו בהתאם למהותו ולמה שכולל בתוכו.

ר' נחמן מברסלב (מחכמי פולין-אשכנז, אדמו"ר בדור השני לחסידות, אבי חסידות ברסלב. נערץ ע"י חסידיו, נין לבעש"ט. מהצדיקים הנודעים שבדורו. רבים מספריו חוברו ע"י תלמידו ר' נתן שהיה המפיץ העיקרי של תורת ר' נחמן, וביניהם הספר "ליקוטי מוהר"ן" שעוסק בפשטים וטעמים על פסוקי התנ"ך ומאמרי מדרשי חז"ל) בספר "ליקוטי מוהר"ן" חלק ב', הנקרא בשם "ליקוטי מוהר"ן תניינא"¹⁰ מביא הסבר נוסף שהשם "פורים" אינו קרוי ע"ש הפור אלא מקורו בפסוק:¹¹ "שבעת ימים תאכל מצות כאשר ציויתך למועד חודש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני דיקם". ר"ת (בהיפוך מלים) "פורים". זהו פסוק שמסביר את מהותו של חג הפסח – ובתוכו כלול השם "פורים", כהכנה לפסח (30 יום לפני החג מתחילים לעסוק בהלכות החג) ולכן – "פורים" קיבל את שמו כהכנה לפסח מתוך פסוק שמסביר את מהות חג הפסח.

לסיכום

עסקנו במאמר זה במהות השם "פורים", ראינו הסברים עניינים והסברים רעיוניים, כולם על דרך החסידות. כל ההסברים נותנים טעם טוב ויפה לחג הפורים. ובעז"ה גם נפיק מהם תועלת בבואנו לחוג את חג הפורים.

פורים שמח!

מקורות

1. אסתר ט', 26.	7. מגילה, י"ג ע"ב
2. אסתר ג', 7	8. בכא בתרא, קכ"ג ע"ב.
3. אסתר ט', 24.	9. אסתר ט', 27.
4. אסתר ט', 1.	10. מאמר ע"ד.
5. שמות ל', 12-16.	11. שמות כ"ג, 15.
6. אסתר ג', 9.	